

TOHI FAKAHINOHINO KI HE HISITŌLIA 'O E SIASÍ

Hisitōlia Fakata'u 'o e Siteikí,
Vahefonuá, mo e Misioná

• KO HONO TĀNAKI, FAKATOLONGA, MO VAHEVAHE E HISITŌLIA 'O E SIASÍ •

TOHI FAKAHINOHINO KI HE HISITŌLIA 'O E SIASÍ

Hisitōlia Fakata'u 'o e Siteikí, Vahefonuá, mo e Misioná

Pulusi 'e he
Siasi 'o Sīsū Kalaisi 'o e Kau Mā'oni'oni 'i he Ngaahi
'Aho Kimui Ní
Sōleki Siti, 'utā

© 2014 'e heIntellectual Reserve, Inc.
Ma'u 'a e ngaahi totonu fakalao kotoa pē.
Paaki 'i he 'Tunaiteti Siteiti 'o 'Ameliká
Fakangofua he lea faka-Pilitāniá: 3/14
Fakangofua ke liliú: 3/14

Liliu 'o e *Church History Guides: Stake, District, and Mission Annual Histories*
Tongan
09374 900

Vakai Fakalūkufua ki he Hisitōlia Fakata'ú

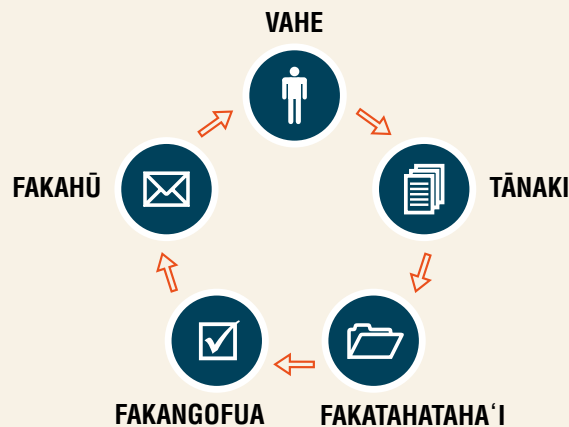
Ngaahi Fakahinohino ki Hono Teuteu'i 'o e Hisitōlia Fakata'ú 'o e Siteikí, Vahefonuá, Uōtí pe Koló

Taumu'á

'Oku tokoni 'a hono teuteu'i mo fakahū ha hisitōlia fakata'ú ke fakakakato 'a e fekau e 'Eikí ke "fai atu foki 'i he fai tohi mo hiki ha hisitōlia 'o e ngaahi me'a mahu'inga kotoa pē . . . 'o kau ki hoku siasí . . . Pea ko e tahá foki, 'e 'oatu 'e he'eku kau tamaio'eiki 'oku fononga holo 'i he māmaní 'a e ngaahi fakamatala ki honau ngaahi lakanga tauhí" (T&F 69:3, 5).

Vakai Fakalūkufuá

- 'Oku vahe 'e he taki lakanga fakataula'eikí ha kalake pe ko ha mataotao fakaehisitōlia 'i he fakahinohino ki he kalaké ke teuteu'i ha hisitōlia fakata'ú.
- 'Oku tñaki 'e he tokotaha kuo vahe ki aí ha naunau lolotonga 'a e ta'ú pea fakaafe'i ha ní'ihí ke nau tokoni 'i hono tñaki ha ngaahi talanoa mo ha ngaahi fakamatala.
- 'Oku fakatahataha'i mo fokotu'utu'u 'a e hisitōlia fakata'ú 'e he tokotaha kuo vahe ki aí.
- 'E fakangofua ia 'e he taki lakanga fakataula'eikí.
- 'Oku toki fakahū leva 'a e hisitōlia fakata'ú ki he siteikí pe vahefonuá. 'Oku fakataha'i 'e he siteikí pe vahefonuá 'a e hisitōlia 'o e uōtí pe koló mo 'ene lipooti pē 'a'aná peá ne fakahū atu leva ha fo'i hisitōlia fakata'ú pē 'e taha ki he Potungāue Hisitōlia 'o e Siasí.

Me'a ke Fakakau aí

FAKA'AULILIKI

TEFITO'I ME'A MAHU'INGA

1. Takafí
2. Ha fakamatala nounou 'oku hā ai e ngaahi me'a mahu'inga ne hoko mo e ngaahi fakalalakaka he lolotonga e ta'ú, kau foki ai mo ha ngaahi talanoa 'okú ne langaki hake 'a e tuí
3. Tohi māhina 'a e 'iunití
4. Foomu Hikinima'i 'o e Kau 'Ōfisá 'oku lau 'i he konifelenisi 'a e 'iunití
5. Lipooti mei he lakanga fakataula'eikí mo e kau taki 'o e ngaahi houalotú 'o fakamatala'i fakamatala 'i fakamatala 'a 'enau ngaahi ngāue ke tokoni'i 'a e fakafo'ituituí mo e ngaahi fāmilí ke taau ki he hakeaki'i
6. Ngaahi lekooti mahu'inga na'e fa'u 'e he 'iunití pe fekau'aki mo e 'iunití

Fakatokanga'i ange: 'Oua 'e fakakau ha ngaahi nāunau fakatāutaha 'oku 'ikai fakahāhāholo 'i he hisitōlia fakata'ú kae fakamavahe'i ia mei he toenga 'o e hisitōliá 'o faka'ilonga'i.

Ko Hono Fakahuú

- 'Oku fakahū 'e he ngaahi uōtí pe koló 'enau hisitōlia fakata'ú ki he siteikí, vahefonuá, pe misioná kimu'a 'i he 'aho 1 'o Mā'así.
- 'Oku fakahū 'e he ngaahi siteikí, vahefonuá mo e misioná 'a e hisitōlia fakata'ú ki he Potungāue Hisitōlia 'o e Siasí kimu'a 'i he 'aho 31 'o Mā'así.
- 'E fakahū mai 'a e ngaahi 'iuniti 'i he 'Iunaiteti Siteití mo Kānatá ki he:
Church History Department, Annual History, 15 East North Temple Street, Salt Lake City, UT 84150-1600
- 'E fakahū 'e he ngaahi 'iuniti mavahe mei he 'Iunaiteti Siteití mo Kānatá ki he 'enau ngaahi 'ōfisi pule kuo vahe ki aí.

Ke ma'u ha fakamatala lahi ange, 'a'ahi ki he www.lds.org/annualhistories.

Fakahokohoko 'o e Tohi

Talateú	1
Ko e Fakava'e Fakatokäteliné	2
Fakahinohino ki he Hisitōlia Fakata'ú	3
Siakale 'o e Hisitōlia fakata'ú	.3
Ko e Me'a ke Fakakau ki aí	.4
Fakahinohino ki he Malu'i Fakatāutahá	.6
Fakahinohino ki Hono Fakahuú	.6
Ngaahi Ma'u'anga Tokoní	9
To'o mei he "Oiauē, Manatu, Manatu," fai 'e Palesiteni Henry B. Eyring (lea he konifelenisi lahí).	10
To'o mei he "Manatu pea 'Oua 'e Mala'ia," fai 'e 'Eletā Marlin K. Jensen (lea he konifelenisi lahí).	11
Lipooti 'a e Lakanga Fakataula'eikí mo e Houalotú (template)	12
Ko Hono Lekooti 'o e Ngaahi A'usia Fakalaumālie Fakatāutaha mo Fakafāmilí (template)	13
Fakangofua ke Faka'aonga'i ha 'Ū Taá (foomu).	14
Foomu Fakangofua 'o e Hisitōlia Fakata'ú	16
Fakamatala 'a e Siasí Ki Hono Malu'i 'o e Fakamatala Fakatāutahá	17

Talateú

Laipeli Hisitōlia 'o e Siasí 'i Sōleki Siti, 'lutaá

‘Oku tokoni ‘a hono teuteu‘i mo fakahū ha hisitōlia fakata‘ú, ke fakahoko ai e fekau ‘a e ‘Eikí ke “Fai atu foki ‘i he faitohi mo hiki ha hisitōlia ‘o e ngaahi me‘a mahu‘inga kotoa pē . . . ‘o kau ki hoku siasí . . . Pea ko e tahá foki, ‘e ‘oatu ‘e he‘eku kau tamai-o‘eiki ‘oku fononga holo ‘i he māmaní ‘a e ngaahi fakamatala ki honau ngaahi lakanga tauhí” (T&F 69:3, 5).

‘Oku ‘ākaivi ‘a e ngaahi hisitōlia fakata‘u ‘oku fakahuú ‘i he Laipeli Hisitōlia ‘o e Siasí.

Ko e ngaahi taumu‘a ‘o e hisitōlia fakata‘ú ke:

1. ‘Omi e kāingalotú ke ofi ange kia Kalaisi ‘aki hono tokoni‘i ke nau manatu‘i ‘a e me‘a kuo fai ‘e he ‘Otuá ma‘a ‘Ene fānaú pea ‘okú Ne fakahoko ma‘u pē ‘Ene ngaahi tala‘ofá.
2. Hokohoko atu hono hiki e hisitōlia lolotonga ‘o e Siasí.
3. ‘Oange ha faingamālie ki he kau takí ke nau fakakaukau loto kau ki he‘enau ngaahi ngāue ke tokoni‘i e fakafo‘ituituí mo e ngaahi fāmilí ke nau taau ki he hakeaki‘i.

‘Oku ‘omi ‘e he tohi fakahinohinó ni ha ngaahi fakahinohino tefito mo e ngaahi ma‘u‘anga tokoni ki hono fakatahataha‘i e hisitōlia fakata‘ú. Ke ma‘u ha fakamatala lahi ange, ‘a‘ahi ki he [lds.org/annualhistories](https://www.lds.org/annualhistories).

‘The kotoa ‘o e tohi fakahinohinó ni, ‘oku toe ‘uhinga pē foki ‘a e *uōtí* mo e *siteikí* ki he *koló* mo *evahefonuá*.

Ko e Fakava'e Fakatokātelinē

Na'e hoko 'a e lekooti na'e fakatahataha 'i he kuonga mu'á ko ha tāpuaki ta'e hano tatau ki he ngaahi to'u tangata kimui.

‘Oku ‘omi ‘e he hisitōlia fakata‘ú ‘a e kāingalotú ke nau ofi ange kia Kalaisi ‘i hono tokoni ‘i kinautolu ke nau manatu ‘i “‘a e ngaahi me‘a lahi kuo fai ‘e he ‘Eiki” (peesii talamu‘aki ‘o e Tohi ‘a Molomoná). ‘Oku tupulaki ‘a e ‘amanaki lelei mo e loto falalá ko ha ola ‘o e ako kau ki he ni‘ihi kuo nau fehangahangai mo e ngaahi faingata‘á pea, kuo nau ikuna ‘i kinautolu ‘aki e tokoni ‘a e ‘Eiki. ‘Oku tokoni ‘i kitautolu he ‘etau ako mei he hisitōliá ke tau faka‘ehi‘ehi mei hono toutou fakahoko e ngaahi fehālākí mo fakapapau ‘i ko hai au mo hoku tukufakaholó. ‘I he founzá ni, ‘oku faitāpuekina ai ‘e he hisitōlia ‘o e Siasí ‘a e ngaahi to‘u tangata he lolotonga ní mo e kaha‘ú.

‘Oku lava ke ma‘u ha toe ngaahi fakakaukau kehe ‘i hono ako ‘o e folofola ‘i laló mo e ngaahi me‘a ne to‘o mei he ngaahi lea he konifelenisi lahi ‘a ia ‘oku ma‘u ‘i he kongá ki he “Ngaahi Ma‘u‘anga Tokoni” (10–11).

T&F 21:1

“Vakai, ‘e tauhi ha lekooti ‘iate kimoutolu.”

T&F 47:3

“Pea ko e tahá, ‘oku ou pehē kiate koe, ‘e fili ia [Tokotaha Fai Hisitōliá ‘a e Siasí] ke tauhi ‘a e lekooti mo e hisitōlia ‘o e Siasí ma‘u ai pē.”

T&F 69:3, 5

“Pea ke ne fai atu foki ‘i he fai tohi mo hiki ha hisitōlia ‘o e ngaahi me‘a mahu‘inga kotoa pē . . . kau ki hoku siasí. . . . .

“Pea ko e tahá foki, ‘e ‘oatu ‘e he ‘eku kau tamai-o‘eiki ‘oku fononga holo ‘i he māmaní ‘a e ngaahi fakamatala ki honau ngaahi lakanga tauhi.”

T&F 85:1–2

“Ko e fatongia ‘o e kalake ‘a e ‘Eiki . . . ke ne tauhi ha hisitōlia . . . ki he ngaahi me‘a kotoa pē ‘oku hoko ‘i Saioné, . . .

“Kae ‘uma‘ā foki mo e anga ‘o ‘enau mo‘uí, mo ‘enau tuí mo e ngaahi ngāué.”

‘Alamā 37:6–8

“‘Oku fakahoko ‘e he fanga ki‘i me‘a iiki mo fai-ngofuá ‘a e ngaahi fu‘u me‘a lalahi. . . .

“. . . Pea ‘oku fakafou ‘i he ngaahi me‘a ikí hono veuveuki ‘e he ‘Eiki ‘a e kau potó ‘o ne fakahoko ai ‘a e fakamo‘ui ‘o e kakai tokolahi.

“Pea ko ‘eni, koe‘uhí ko e finangalo poto ‘o e ‘Otuá na‘e totonu ke fakatolonga mai ai ‘a e ngaahi me‘á ni; he vakai, kuo nau tokoni lahi ki he manatu ‘a e kakaí ni; ‘io, ‘o fakamahino ki he tokolahi hono ta‘e totonu ‘o ‘enau ngaahi angafaí; ‘o fakahā kiate kinautolu ‘a e ‘ilo ki honau ‘Otuá ki hono fakamo‘ui ‘o honau laumālié.”

‘Alamā 37:14

“Pea ko ‘eni manatu ‘e hoku foha, kuo tuku ‘e he ‘Otuá kiate koe ‘a hono tauhi ‘o e ngaahi me‘á ni [ngaahi lekōtí] ‘a ia ‘oku toputapu, ‘a ia kuó ne tauhi ke toputapu, kae ‘uma‘ā foki ia te ne malu‘i mo fakatolonga foki koe‘uhí ko ha taumu‘a ‘oku fakapotopoto kiate ia, koe‘uhí ke ne fakahā atu ‘a hono māfimaí ki he ngaahi to‘u tangata ‘amuí.”

Fakahinohino ki he Hisitōlia Fakata'ú

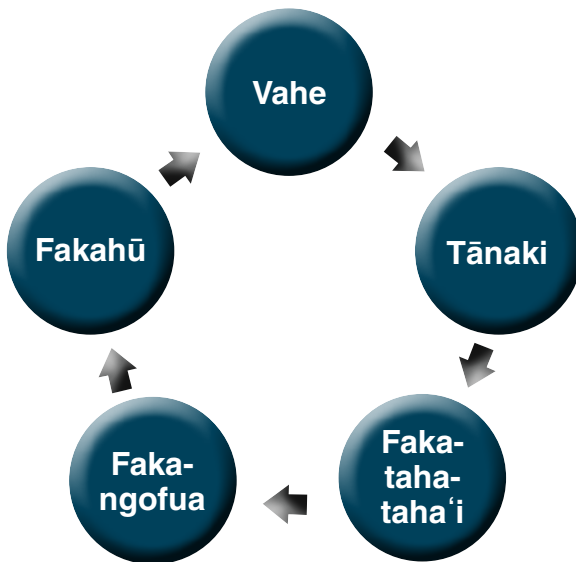
Siakale 'o e Hisitōlia Fakata'ú

Ke fakahoko 'a e fekau "ke tauhi 'a e lekooti mo e hisitōlia 'o e siasí ma'u ai pē" (T&F 47:3), 'oku totonu ke tānaki 'e he 'iuniti kotoa pē 'o e Siasí ha hisitōlia fakata'u 'oku mahu'ingamālie mo tonú.

Ko hono fakatahataha'i e hisitōlia fakata'ú 'oku totonu ke kamata ia 'i Sānuali pea hokohoko atu 'i he lolotonga e ta'ú, pea fakahū kimu'a 'i he 'aho 31 'o Mā'asi 'o e ta'u hono hokó. 'Oku totonu ke fa'u 'e he uooti kotoa pē hano hisitōlia pea fakahū ia ki he siteikí. 'E fakataha'i 'e he siteikí 'a e me'a kuo tānaki mei he ngaahi uōtí fakataha mo 'enua hisitōliá pea nau fakahū atu leva ia ko ha lipooti 'e taha ki he Potungāue Hisitōlia 'o e Siasí. ([Vakai, "Ngaahi Fakahinohino ki Hono Fakahu'ú" ke ma'u ha fakamatala lahi ange.](#))

'Oku tānaki mo fakatahataha'i 'e he tokotaha kuo 'osi vahe ke ne tokanga' i 'a e nāunau ki he hisitōlia fakata'ú.

Ko e siakale ki hono teuteu'i e hisitōlia fakata'ú

Ko e 'uluaki sitepú ko hono vahe ki he kalake 'o e uōtí pe siteikí 'a e fatongia ki hono tānaki 'a e hisitōliá, 'oku 'i ai mo ha mataotao 'i he hisitōliá 'e ngāue 'i he malumalu 'o e fakahinohino 'a e kalaké, pe ha faifekau 'i he 'ōfisi misioná. 'Oku totonu ke ne tānaki 'a e ngaahi nāunau lolotonga e ta'ú pea te ne ala fakaafe'i ha ní'ihí ke nau tokoni 'i hono 'omi ha ngaahi talanoa mo ha fakamatala. ([Vakai, "Me'a ke Fakaka'ú."](#)) 'I he faka'osinga 'o e ta'ú, 'oku fakatahataha'i 'a e ngaahi fakamatala ko 'ení pea 'ave ki he taki lakanga fakataula'eiki faka'iunití ke ne fakangofua pea fakahū.

Me'a ke Fakakau

'Oku 'i ai ha fili 'e ua ki hono fakatahataha 'i 'o e hisitōlia fakata'u fakasiteiki: ko e ngaahi me'a tefitō pe ko e faka'auliliki. 'E makatu'unga e fili 'e fakahokó 'i hono fakakaukau 'i 'e he palesiteni fakasiteiki 'a e tu'unga 'o e 'iuniti takitaha 'i hono siteiki. 'Oku totonu ke muimui e misioná ki he fili 'oku faka'auliliki.

Ko e Fili ki he Ngaahi Me'a Tefitō

'Oku totonu ke kau 'i he hisitōlia tefito fakata'u 'a e ngaahi me'a ni:

Takafi. 'Oku totonu ke hoko 'a e takafi ko e peesi 'uluaki 'o e hisitōlia fakata'u. 'E lava ke ma'u 'a e takafi angamaheni 'i he [lds.org/annualhistories](https://www.lds.org/annualhistories) pe 'e lava ke ke fakatau 'o fakafou 'i he Potungāue Tufaki'anga Nāunau 'a e Siasí. 'Oku totonu ke kau 'i he takafi 'a e:

- Hingoa mo e fika 'o e 'iuniti.
- Ta'u na'e fai ki ai e fakamatalá.
- Hingoa 'o e tokotaha na'á ne fakatahataha 'i 'a e hisitōliá mo e hingoa 'o e taki lakanga fakataula'eiki mei he 'iuniti na'á ne fakangofuá.

Tohi māhina 'a e 'iuniti. Fakakau atu ha tatau 'o e tohi māhina 'a e 'iuniti 'o fakahaa 'i ai 'a e ngaahi me'a lalahi ne hoko he lolotonga 'o e ta'ú.

Foomu Hikinima 'i 'o e Kau 'Ōfisá. Fakakau e ngaahi foomu Hikinima 'i 'o e Kau 'Ōfisá na'e lau 'i he ngaahi konifelenisi fakauōtí mo fakasiteiki. 'Oku totonu ke fakakau 'e he ngaahi misioná 'a e ngaahi foomu Hikinima 'i 'o e Kau 'Ōfisá na'e lau 'i

he ngaahi konifelenisi fakakoló kapau 'oku 'ikai ke hoko 'a e koló ko ha kongá 'o ha siteiki pe vahefonua. 'Oku paaki 'a e ngaahi foomu ko 'eni mei he Member and Leader Services (MLS) 'a ia 'oku ma'u 'i ha komipiuta 'a e ngaahi 'iuniti lahi 'o e Siasí.

Ki'i fakamatala nounou ki he ngaahi me'a mahu'inga mo e ngaahi fakalalakaka ne hoko lolotonga e ta'ú. Hiki fakahokohoko fakanounou 'a e ngaahi me'a mahu'inga mo e ngaahi fakalalakaka ne hoko he ta'ú, hangē ko hono tāpuaki 'i 'o ha falelotu fo'ou, fa'u ha 'iuniti fo'ou, ngaahi konifelenisi fakauooti mo fakasiteiki, ngaahi 'a'ahi ki he temipalé, ngaahi 'ekitiviti 'a e to'u tupú, ngaahi ngāue tokoní, hiki ha taki ki ha feitu'u 'e taha, pe ko e tupulaki 'a e uōtí. Fakakau atu 'a e 'ahó, feitu'ú, kinautolu na'e 'i aí, me'a na'e hokó, pea mo e ola 'o e me'a ne hokó pe fakalalakaká.

'Oku poupou 'i ke kau ai e ngaahi la'i taá. Faka-hingoa kinautolu pea tohi 'i e 'ahó, feitu'ú, mo ha ki'i fakamatala nounou 'o e feitu'ú mo e taimí. Kapau 'e lava, fokotu'u 'a e hingoa kakato 'o e tokotaha kotoa pē 'i he la'i taá.

Kapau 'e lava, ma'u ha foomu kuo fakamo'oni hingoa 'i 'o e Fakangofua ke Faka'aonga 'i ha 'Ū Taá ki he ngaahi tā kotoa pē pe ngaahi naunau ki he 'atá mo e leá 'oku kau 'i he hisitōlia fakata'u. 'Oku totonu ke fakapapau 'i 'e he tokotaha ngāue ki hono fakatahataha 'i e hisitōlia 'o e 'iuniti takitaha 'oku tuku mai ha fa'ahinga fakamo'oni hingoa mei he kau faitaá ki he la'itā kotoa pē pea ke hā ia 'i mui 'i he hisitōlia fakata'u. (['E lava ke ma'u 'a e fōmú 'i he](#)

Fakaafe 'i 'a e kau mēmipa alēlea'anga 'o e uōtí ke nau tokoni ki he hisitōlia fakata'u.

[konga “Ngaahi Ma’u’anga Tokoni” ‘oku kamata he peesi 9 pe ‘i he lds.org/annualhistories.\)](https://www.lds.org/annualhistories)

Fili Fakalūkufuá

Ke tñaki atu ki he ngaahi me’á ‘oku fie ma’u ki ha hisitōlia tefito fakata’ú, ‘oku kau ‘i he hisitōlia faka’auliliki ‘a e ngaahi me’á ni:

Lipooti ‘o e lakanga fakataula’eikí, houalotú, mo e mēmipá. ‘Oku ‘omi ‘e he hisitōlia fakata’ú ha faingamālie ki he kau takí ke nau fakamatala ki he’enua ngaahi feinga na’e fai ke tokoni’i e fakafo’ituituí mo e ngaahi fāmīlī ke nau taau ke ma’u e hakeaki’i. ‘Oku hoko e ngaahi lipooti ko ‘ení ko ha konga mahu’inga ia ‘o e hisitōlia ‘a e ‘iunití. Ke fakafaingofua’i hono tñaki fakatahataha’i mai e fakamatalá ni, ‘e lava ke fokotu’u ‘e he takí ha fanga ki’i fehu’i ki he lakanga fakataula’eikí mo e kau taki ‘o e ngaahi houalotú ke nau tali. ‘E lava ke ‘asi he ngaahi fehu’i ha fakamamafa makehe pe ko e ngaahi taumu’a ‘a e ‘iunití. ‘E lava ke faka’aonga’i ‘a e sīpinga ‘o e Lipooti ‘o e Lakanga Fakataula’eikí mo e Houalotú ko ha founa ‘e taha ki hono fa’u-fa’u ha ngaahi fehu’i. ([‘E lava ke ma’u ‘a e sīpingá ‘i he konga “Ngaahi Ma’u’anga Tokoni” ‘o kamata he peesi 9 pe ‘i he lds.org/annualhistories.\)](https://www.lds.org/annualhistories)) Tufaki ‘a e fehu’i ko ‘ení ‘i he kamata’anga ‘o e ta’ú ke ‘oange ha taimi lahi ki he kakaí ke teuteu’i ‘enua ngaahi talí. ‘E tokoni ‘a e ngaahi tali ki he ngaahi fehu’i ko

‘Oku fakalahi ‘e he ngaahi taá ‘a e ngaahi lipooti kuo hikí.

‘ení ki he kau taki ‘o e kōlomú pe ko e ngaahi houalotú ki hono fa’u ‘o e hisitōlia fakata’ú.

‘E lava ke kau foki ‘a e hisitōlia fakata’ú ‘i ha ngaahi fakamatala mahu’inga ‘a e tokotaha tonu mei he kāingalotu na’a nau a’usia ‘a e to’ukupu ‘o e ‘Otuá ‘i he’enua mo’uí. ‘E lava ke ke tohi e ngaahi talanoa ki he anga ‘o e mo’uí, tuí, mo e ngāue ‘o e kau mēmipá (vakai, T&F 85:1–2) ‘o ngāue ‘aki e sīpinga Ko Hono Lekooti ‘o e Ngaahi A’usia Fakalaumālie Fakatāutaha mo Fakafāmīlī, pe tohi kinautolu ‘e ha taha ko ha ki’i fakamatala faingofua. ([‘Oku lava ke ma’u ‘i he konga “Ngaahi Ma’u’anga Tokoni” ‘oku kamata he peesi 9 pe ‘i he lds.org/annualhistories.\)](https://www.lds.org/annualhistories)) Fakapapau’i ‘okú ke fakakau ai ‘a e ngaahi a’usia ‘a e kakai fafiné mo e to’u tupú. ‘Oku totonu ke fakamo’oni ‘a e tokotaha ‘okú ne fakahū ha talanoa fakatautahá pea toe vakai’i fakalelei ke mahino ‘oku mo’oni mo tonu, ‘e he tokotaha ‘okú ne fakatahataha’i e hisitōlia fakata’ú.

Fakamatala Fakalahi ma’á e ngaahi misioná:

- Fakaafe’i ‘a e palesiteni fakamisioná ke lekooti ‘ene ngaahi fakakaukau loto ‘i he ngaahi ta’u kuo hilí. Fakakau ‘a e fakamatala ki he ngaahi faingata’a, ngaahi lavame’a, pea mo e fakalalakaka ‘o e ngāue fakafaifekau ‘i he ngaahi feitu’u kehekehe ‘o e misioná.
- [Kole ki he kau faifekau mo e ni’ihi fakafo’ituitui kehé ke nau faka’aonga’i ‘a e sīpinga ‘o e Ngaahi A’usia Fakalaumālie Fakatāutaha mo Fakafāmīlī na’e Lekōtí ke vahevahe ‘a e ngaahi fakamatala ‘a e tokotaha tonu ‘oku ‘a’ana ‘a e fakamatalá ki he founa kuo faitāpuekina ai ‘e he ‘Otuá ‘ene mo’uí, ‘o hangē ko ia na’e fakamatala’i ‘i ‘olungá.](#)
- Fakaafe’i ‘a e kau taki ‘o e ngaahi kolo ‘oku nau lipooti ki he misioná ke nau tali ha ngaahi fehu’i na’e teuteu ‘e he palesiteni fakamisioná, [pe ‘ai ke nau ngāue ‘aki ‘a e sīpinga Lipooti ‘o e Lakanga Fakataula’eikí mo e Houalotú.](#)

Ngaahi lekooti mahu'inga na'e fa'u 'e he 'iuniti pe kau ki he 'iuniti. Fakakaukau ke fakakau 'a e ngaahi lekooti ko 'eni:

- Ngaahi lipoti fakataha mo e ngaahi sitetisitika tefito
- Tohi fanongonongó
- Ngaahi polokalama makehe mo e ngaahi pulusingá
- Slide shows mo e ngaahi nāunau ki he leá mo e 'atá ('i he tatau paki pe 'oku 'i he founga faka-ilekitulonika hangē ko e PDF, JP2, J2K, JPG, TIF, WAV, MP3, AVI, pe MOV).
- Hiki tatau 'o e ngaahi me'a ne to'o mei he nusi-pepá (kau ai 'a e fakamatala te ne fakamahino 'i 'a e nusipepá mo e 'aho na'e pulusi ai)

Ngaahi me'a ke tanaaki atu ma'a e hisitolia 'o e misiona:

- Ko ha lisi 'o ha kau faifekau ngaue taimi kato 'i he misiona 'i he faka'osinga 'o e ta'u.
- Ko ha lekooti 'o e ngaahi fehikitaki fakafai-fekau lolotonga e ta'u.
- Ngaahi eea ne fakahoko 'e he palesiteni fakamisiona.

Fakahinohino ki he Malu'i Fakatautaha

Fakamatala 'oku 'ikai fakahāhāholo pe fakatāutaha. 'Oku 'ikai totonu ke fakakau 'a e fakamatala 'oku 'ikai fakahāhāholo pe fakatāutaha 'i he hisitolia fakata'u. Ko e ngaahi sipinga 'o e fakamatala pehe 'oku kau ai 'a e:

- Lipooti 'o e vete hiá, ngaahi fakataha alēlea fakatonutonu 'a e Siasí, pe ngaahi me'a pele-pelengesi 'oku vahevahe 'i he ngaahi feitu'u 'o e Siasí 'oku 'ikai ke 'i ai ha kakaí (hangē ko e ngaahi fakataha fakatakimu'á).
- Ngaahi lekooti fakapa'anga 'oku tauhi ai 'a e pa'anga hū mai 'a e Siasí (kau ai 'a e vahe-hongofulu mo e ngaahi foaki kehé), ngaahi fakamolé, mo e patiseti.

- Fakamatala fakapa'anga fakatāutaha, kau ai 'a e fakamatala kau ki he tokoni fakaelofoa.
- Fakamatala pau ki he mo'ui lelei fakatāutaha.
- Fakamatala kapau 'e tuku ange te ne mau-mau 'i 'a e ngaahi lao fekau'aki mo e fakamatala fakatāutaha (hangē ko 'eni, tu'asilá, ngaahi fika telefoni, tu'asila 'i-meilí, 'aho fā'ele'í, hisitolia 'o e maumau laó, hisitolia fakasekisuale, pe puipuitu'a fakamatala).
- 'Ai ha fakalea pe fakamatala pau ki he loto temi-palé, ngaahi ouau pe ngaahi ngāue fakatemi-palé, ko e kāmēni, pe vala fakatemipale kehé.

Ngaahi faka'atā makehe ma'a e kāingalotú. Koe-'uhí ko e tūkunga 'oku fu'u mahu'inga ke fakakau ha fakamatala fakatāutaha pe 'ikai ke fakahāhāholo kau ki he kāingalotu 'o e Siasí 'i he taimi fakamatala ko iá ki he hisitolia 'o e 'iuniti. 'I he taimi 'oku hoko ai 'eni, 'oku totonu ke 'ai 'a e fakamatala fakatāutaha pe 'ikai ke fakahāhāholo 'i ha vahe mavahe pea tohi 'i mahino ai "I kai ke Fakahāhāholo."

Ngofua ke faka'aonga 'i ha fakamatala fekau'aki mo ha taha 'oku te'eki Siasi. 'Oku ta'ofi 'e he founa lahi 'i he lao ki he Malu' 'o e Fakamatala 'a hono faka'aonga 'i ha famatala ki ha fakafo'ituitui

'Oku 'ikai totonu ke fakakau 'i he ngaahi hisitolia fakata'u 'a e ngaahi fakahinohino 'oku kau ai e fakamatala ki he tu'asila mo e fika telefoni 'o e kāingalotú.

'Oku toe vakai 'i e he taki lakanga fakataula'eiki 'o e 'iuniti' a e hisitōlia fakata'ú ke faka'atā kimu' a pea toki fakahuú.

(kau ai honau hingoá) kae 'ikai tomu'a ma'u ha'a-nau tohi fakangofua. Ko ia, ki mu'a pea toki lava ke fakakau 'a e fakamatala fekau'aki mo ha taha te'eki siasi 'i he hisitōlia fakata'ú, 'oku fie ma'u ke 'uluaki ma'u ha Foomu Fakangofua 'o e Hisitōlia Fakata'ú kuo fakamo'oni hingoa ai e tokotahá. 'Oku fie ma'u 'a e tohi fakangofua ko 'ení 'i he taimi 'oku lave ai fekau'aki mo e malí, ongo mātu'á, pe fānau 'o e mēmipá 'a ia 'oku te'eki ai ke nau kau ki he Siasí. 'Oku toe fie ma'u 'a e tohi ko 'ení 'i he taimi 'oku lave ai ki ha fa'ahinga taha pē 'i he koló. ([E lava ke ma'u 'i he kongā "Ngaahi Ma'u'anga Tokoni" 'oku kamata he peesi 9 ha tatau 'o e Foomu Fakangofua 'o e Hisitōlia Fakata'ú mo e Fakamatala 'a e Siasí ki Hono Malu'i e Fakamatala Fakatāutahá.](#))

Kapau na'e fie ma'u 'a e tokotaha ngāue ki hono fakatahataha'i e hisitōlia fakata'ú ke 'ilo'i 'a e kakai te'eki siasi 'oku hā 'i he hisitōlia fakafāmilí, kuo pau ke ne ma'u mei he kakai ko iá ha Foomu Fakangofua 'o e Hisitōlia Fakata'ú kuo fakamo'oni hingoa ki ai, pea 'ai ha tatau 'o e Fakamatala 'a e Siasí Ki Hono Malu'i 'o e Fakamatala Fakatāutahá. 'Oku totonu ke fakakau 'i he hisitōlia fakata'ú 'a e ngaahi foomu 'o e tohi fakangofuá. ([E lava ke](#)

[ma'u 'i he kongā "Ngaahi Ma'u'anga Tokoni" 'oku kamata he peesi 9 'a e tatau 'o e Foomu Fakangofua 'o e Hisitōlia Fakata'ú mo e Fakamatala 'a e Siasí Ki Hono Malu'i 'o e Fakamatala Fakatāutahá.](#))

Ngaahi Fakahinohino ki Hono Fakahuú

'E lava ke fakahū faka'ilekitulōnika 'a e ngaahi hisitōlia fakata'ú pe ko e tatau kuo 'osi pākí, kae 'ikai ke faka'aonga 'i fakatou'osi.

- 'Oku totonu ke 'osi kotoa e ngaahi hisitōlia fakauōtí pe fakakoló ki he siteikí kimu'a 'i he 'aho 1 'o Mā'así.
- 'Oku totonu ke 'osi kotoa 'a e ngaahi hisitōlia fakasiteikí, fakavahefonuá, mo fakamisioná ki he 'ōfisi pule kuo vahe ke ne tokanga'í pe ko e Potungāue Hisitōlia 'a e Siasí 'i he 'aho 31 'o Mā'así.

'E lava ke liliu 'e he kau Palesiteni Faka-'Ēliá 'a e ngaahi 'ahó ke feau e ngaahi fie ma'u honau ngaahi feitu'ú. 'E kei tali pē 'a e ngaahi fakahū tōmui maí; neongo ia; koe'uhí 'oku totonu ke hoko 'a e fakatahataha'i 'o e hisitōlia fakata'ú 'i he ta'ú kotoa, 'oku lelei taha pē ke tāpuni e hisitōlia fakata'ú 'o e ta'ú kuo 'osí 'i he vave tahá kae lava ke tuku taha e tokangá ki he ta'u lolotongá. 'Oku lava ke tauhi fakalotofonua ha tatau 'o e hisitōlia fakata'ú, ka 'oku 'ikai totonu ke tufaki noa'ia hono ngaahi tataú.

'I hono fakahū mai 'o e hisitōlia fakata'ú, 'oua 'e pine'i fakataha 'a e ngaahi pēsí pe ngāue 'aki ha ngaahi me'a fa'o'anga tohi (ring binders) pe ngaahi milemila (sheet protectors). 'Oku 'ikai totonu ke fakahū mai 'a e ngaahi ngāue fakamea'á, ngaahi pale fakalāngilangí, mo ha ngaahi me'a kehe pē ke hoko ko ha kongā 'o e hisitōlia fakata'ú.

Ngaahi Fakahū Faka'ilekitulōniká

'E lava ke fakahū faka'ilekitulōnika mai 'e he ngaahi siteikí, vahefonuá mo e ngaahi misioná 'enau ngaahi hisitōlia fakata'ú kapau 'oku kakato e ngaahi me'a ni:

- 'Oku 'omi kotoa e hisitōlia fakata'ú 'i he failé PDF pe Word 'e taha. 'Oku totonu ke fakahū 'i he failé 'a e ngaahi taá mo e ngaahi me'a 'oku tānaki mai

ki aí. ('Oua 'e 'ī-meili mai 'a e ngaahi faile ki he ongó pe 'atá.) Fakahingoa e failé 'o faka'aonga'i 'a e hingoa mo e fika ho 'iunití. Hangē ko 'ení, Nuku'alofa Tonga Saute 521477.pdf.

- 'Oku 'ikai lahi ange 'i he mekapaiti 'e 12 'a e failé. 'Oku tali pē 'a e faile 'oku compressed.

Kuo pau ke fakahū mai 'i he tatau kuo 'osi pāki 'a e ngaahi hisitōlia fakata'u ko ē 'oku 'ikai ke nau ma'u e ngaahi fie ma'u ko 'ení.

'Ave 'a e faile faka'ilekitulōniká ki he: annualhistory@ldschurch.org

Fakakau 'a e fakamatala ko 'ení 'i he 'ī-meilí:

- Hingoa mo e fika 'o e 'iunití
- Ta'u 'oku fakamatala'í

Ngaahi Fakahū 'i he Tatau Kuo 'Osi Pāki

'Oku totonu ke meili 'e he ngaahi 'iuniti 'i he 'Tunaiteti Siteití mo Kānatá 'a e fakamatala totonu (original) 'o e hisitōlia fakata'ú ki he:

Church History Department

Annual History

15 East North Temple Street

Salt Lake City UT 84150-1600

'Oku totonu ke meili 'e he ngaahi 'iuniti mavahe mei he 'Tunaiteti Siteití mo Kānatá 'a e fakamatala totonu (original) 'o e hisitōlia fakata'ú ki he 'ōfisi pule kuo 'osi vahe ke ne tokanga'í, pea te nau toki 'ave ia ki he Potungāue Hisitōlia 'a e Siasí.

Ngaahi Ma'u'anga Tokoní

To'o mei he "'Oiauē, Manatu, Manatu," fai 'e Palesiteni Henry B. Eyring (lea he konifelenisi lahi)

To'o mei he "Manatu pea 'Oua 'e Mala'ia," fai 'e 'Eletā Marlin K. Jensen (lea he konifelenisi lahi)

Lipooti 'o e Lakanga Fakataula'eikí mo e Houalotú (template)

Ko Hono Lekooti 'o e Ngaahi A'usia Fakalaumālie Fakatāutaha mo Fakafāmilí (template)

Fakangofua ke Faka'aonga'i ha 'Ū Taá (foomu)

Foomu Fakangofua 'o e Hisitōlia Fakata'ú

Ko Hono Malu'i 'e he Siasí 'a e Fakamatala Fakatāutahá

To' o mei he "Oiauē, Manatu, Manatu"

Fai 'e Palesiteni Henry B. Eyring, Tokoni 'Uluaki 'i he Kau Palesiteni 'Uluaki

Liahona, Nōv. 2007, 66–69

'I he taimi ne kei iiki ai 'ema fānaú, ne u kamata ke hiki ha ngaahi me'a kau ki he me'a na'e hoko faka'ahó. Te u fakahā atu 'a e founa ne u kamata aí. Ne u a'u tōmui mai ki 'api mei haku fatongia 'i he Siasí. Kuo 'osi ma-

malu e po'ulí. Ne faka'ohovale'i au 'e he'eku tamai-'i-he-fonó 'a ia ne nofo ofi mai pē ki homa 'apí, 'i he'eku lue atu ki he matapā 'i mu'á. Na'á ne fua mai ha ngaahi paipa, laka fakavavevave pea teunga ngāue. Ne u 'ilo'i na'á ne fa'u ha halanga vai mei ha anovai ofi mai ke pamu mai e vai ki homau 'apí.

Na'á ne malimali mai, lea le'o vaivai, pea fakatovave atu ki he fakapo'ulí ke hoko atu 'ene ngāue. Ne u ki'i laka taimi si'i atu pē, fakakaukau ki he me'a na'á ne fai ma'a mauá, pea 'i he'eku mei a'u atu ki he matapaá, ne u ongo'i 'i hoku 'atamaí—'o 'ikai 'i hoku le'ó—'a e ngaahi leá ni: "'Oku 'ikai ke u 'oatu 'a e ngaahi a'usiá ni ma'au. Hanga 'o hiki ia."

Ne u hū ki fale. Ne 'ikai ke u mohe. Neongo ne u hela'ia, ka ne u to'o hake ha pepa pea kamata ke u hiki. Pea 'i he'eku fai 'ení, ne mahino kiate au 'a e pōpoaki kuó u fanongo ki ai 'i hoku 'atamaí. Na'e totonu ke u lekooti ia ma'a 'eku fānaú ke nau lau, 'i ha 'aho he kaha'ú, he kuó u mamata ki he to'ukupu 'o e 'Otuá 'okú ne faitāpuekina hoku fāmilí. Na'e 'ikai totonu ke fai 'e Kulenipā 'a e me'a na'á ne fai ma'a mauá. Na'á ne mei ma'u ha taha kehe ke ne fai ia pe ko e 'ikai pē ke lava 'o fai ia. Ka na'á ne tokoni mai kiate kimautolu, hono fāmilí, 'i he founa 'oku fakahoko ma'u pē 'e he kau ākonga mo'ui fuakava 'a Sīsū Kalaisí. Ne u 'ilo na'e mo'oni ia. Pea ko ia ne u hiki ia, koe'uhí ke 'ilo ki ai 'eku fānaú 'i ha 'aho 'i he taimi te nau fie ma'u ai iá.

Ne u hiki ha ngaahi laine he 'aho kotoa pē 'i he ngaahi ta'u lahi. Ne 'ikai pē hala ha 'aho neongo ai

pē ha'aku ongosia pe ko ha fu'u vave 'eku kamata ngāue he 'aho hono hokó. Kimu'a peá u hikí, ne u fakakaukau loto ki he fo'i fehu'i ko 'ení: "Kuó u mamata nai ki he to'ukupu 'o e 'Otuá kuo a'u mai ke tokoni'i kimautolu pe ko 'emau fānaú pe ko homau fāmilí he 'ahó ni?" 'I he'eku tauhi ki aí, ne kamata ke hoko ha me'a. 'I hono tuku 'eku fakakaukau ki he 'aho kuo maliu atú, ne u fakamo'oni'i e me'a kuo fai 'e he 'Otuá ki he taha 'o kimautolu 'a ia ne 'ikai ke u fakatokanga'i 'i he ngaahi taimi femo'uekina 'o e 'ahó. 'I he hoko 'a e me'a ko iá, pea toutou hokó, ne u 'ilo'i ko e manatú 'a e founa 'oku fakahā mai ai 'e he 'Otuá kiate au 'a e me'a na'á Ne fáí.

Ne lahi ange e hounga'ia ne kamata ke tupu 'i hoku lotó. Ne tupulaki e fakamo'oni. Ne u fakapapa-u'i lahi ange 'oku fanongo mo tali mai 'e he'etau Tamai Hēvaní 'etau ngaahi lotú. Ne u hounga'ia ange 'i hono fakamolū mo fakama'a hoku lotó 'e he Fakalelei 'a e Fakamo'ui ko Sīsū Kalaisí. Pea na'e tupulaki lahi ange 'eku loto falala 'oku lava 'e he Laumālie Mā'oni'oni 'o fakamanatu'i mai kiate kitautolu 'a e me'a kotoa pē—'o a'u ki he ngaahi me'a ne 'ikai ke tau fakatokanga'i pe tokanga ki ai 'i he taimi ne hoko aí.

Kuo 'osi atu e ngaahi ta'u lahi. Kuo hoko 'o tangata 'eku fānau tangatá. Pea 'i he taimi ni 'e fa'a faka'ohovale'i au 'e ha'anau toko taha 'aki 'ene pehē mai, "Tangata'eiki, ne u lau 'i he'eku tatau 'o e tohinoá kau ki he taimi na'e . . ." pea te ne fakahā mai kiate au kau ki he founa 'oku hanga ai 'e hono lau 'o e me'a ne hoko fuoloá 'o tokoni'i ia ke ne fakatokanga'i 'a e me'a kuo fai 'e he 'Otuá 'i hono 'ahó.

Ko 'eku taumu'á ke faka'ai'ai kimoutolu ke mou kumi ha ngaahi founa ke mou 'ilo'i mo manatu'i ai e angalelei 'a e 'Otuá. Te ne fakatupulaki 'etau ngaahi fakamo'oni. Mahalo pē he 'ikai te ke tauhi ha tohinoa. Mahalo he 'ikai te ke vahevahe 'a e me'a na'á ke hiki mo tauhi kiate kinautolu 'okú ke 'ofeina mo tokoni'i. Ka 'e tāpuekina koe mo kinautolu 'i ha'amou manatu'i 'a e me'a kuo fai 'e he 'Eiki. . . .

Te ke lava 'o lotu mo fifili he pooni, mo e pō 'apongipongi, 'o fai 'a e ngaahi fehu'i ko 'ení: Na'e

‘omai nai ‘e he ‘Otuá ha pōpoaki fakahangatonu ma‘aku? Ne u sio nai ki Hono to‘ukupú ‘i he‘eku mo‘uí pe ko e mo‘uí ‘eku fānaú? Te u fai ia. Pea te u toki kumi leva ha founga ke fakatolonga ai ‘a e ‘ilo ko iá ki he ‘aho ko ia, te u fie ma‘u ai mo kinautolu ‘oku ou ‘ofa aí, ke manatu ki he anga ‘o e ‘ofa ‘a e ‘Otuá kiate kimautilú pea mo e lahi ‘emau fie ma‘u Iá. ‘Oku ou fakamo‘oni ‘okú Ne ‘ofa ‘iate kitautolu, ‘o lahi ange ia ‘i he me‘a ‘oku te‘eki ke fakatokanga‘i ‘e he tokolahi ‘iate kitautolu. ‘Oku ou ‘ilo ‘oku mo‘oni ia, pea ‘okú ne ‘omi kiate au ‘a e fiefia ke manatu‘i Ia.

To‘o mei he “Manatu pea ‘Oua ‘e Mala‘ia”

Fai ‘e ‘Eletā Marlin K. Jensen ‘o e Kau Fitungofulú (Tokotaha Fai Hisitōlia mo Fai Lekooti ‘a e Siasí)

Liahona, Mē 2007, 36–38

Kapau te tau tokanga ki hono faka‘aonga‘i ‘o e lea *manatu* ‘i he folofola mā‘oni‘oní, te tau fakatokanga‘i ko e manatu ko ia ‘i he founga ‘oku finangalo ki ai ‘a e ‘Otuá ko e tefito‘i mo‘oni tefito mo faifakahaofi ia ‘o e ongo-ongolelei. ‘Oku mo‘oni ‘eni koe‘uhí ko e ngaahi akonaki fakapalōfita ke manatú ‘oku fa‘a toutou fie ma‘u ke ngāue: ke fanongo, ke sio, ke fakahoko, ke talangofua, ke fakatomala vakai, 2 Nīfai 1:12; Mōsaia 6:3; Hilamani 5:14. ‘I he taimi ‘oku tau manatu ai ‘i he founga ‘a e ‘Otuá, te tau ikuna‘i leva hotau anga fakaetangatá ko e teuteu pē ki he tau pea fakahoko e tau ‘o e mo‘uí ‘aki pē hotau mālohí ki hono fakafepaki‘i e ‘ahi‘ahí mo faka‘ehi‘ehi mei he faiangahalá.

Na‘e fie ma‘u ‘e he Tu‘i ko Penisimaní ha fa‘ahinga manatu mālohi pehē mei hono kakaí:

“Pea ko hono faka‘osí, ‘oku ‘ikai te u lava ‘o fakahā kiate kimoutolu ‘a e ngaahi me‘a kotoa pē ‘oku mou lava ai ‘o faiangahalá; he ‘oku lahi ha ngaahi hala mo ha ngaahi founga kehekehe, ‘io ‘oku pehē fau honau lahí ‘oku ‘ikai te u fa‘a lau ia.

“Ka ‘oku ou lava ke fakahā kiate kimoutolu ‘a e me‘a ko ‘ení, kapau ‘oku ‘ikai te mou ‘ilo‘i ‘oku mou faitotonu ma‘u pē, mo ho‘omou ngaahi fakakaukáu, mo ho‘omou ngaahi leá, mo ho‘omou ngaaahi ngāué, pea tauhi ‘a e ngaahi fekau ‘a e ‘Otuá, ‘o tui ma‘u pē ki he ngaahi me‘a kuo mou fanongo ai ‘o kau ki he hā‘ele mai ‘a hotau ‘Eiki, ‘o a‘u ki he ngata‘anga ‘o ho‘omou mo‘uí, pehē kuo pau ke mou mala‘ia. ‘Oiauē ‘e tangata, manatu, pea ‘oua ‘e mala‘ia” Mōsaia 4:29–30.

‘I he‘etau ‘ilo‘i ‘a e fatongia mahu‘inga ‘o e manatú ‘i he‘etau mo‘uí, ko e hā leva ‘a e me‘a ‘oku totonu ke tau manatú‘i? ‘Oku ou fokotu‘u atu ‘oku totonu ke tau manatú‘i ‘a e hisitōlia ‘o e Siasí ‘o Sīsū Kalaisí mo hono kakaí. ‘Oku fakamahu‘inga‘i e hisitōlia ‘o e Siasí ‘i he folofolá. Ko hono mo‘oní, ko e kongala hi ‘o e folofolá ko e hisitōlia ia ‘o e Siasí. ‘I he ‘aho ne fokotu‘u ai e Siasí, ne fekau‘i ai ‘e he ‘Otuá ‘a Siosefa Sāmīta ‘o pehē, “Vakai ‘e tauhi ha lekooti ‘iate kimoutolu.” [T & F 21:1]. Na‘e fakahoko ‘e Siosefa ‘a e fekau‘i ni ‘aki ha‘ane fakanofa ‘a ‘Oliva Kautele ko e kaumātu‘a hono ua ‘i he Siasí pea ko hono tokoni ‘uluakí, ‘i he‘ene hoko ko e fuofua fai hisitōlia ‘o e Siasí. ‘Oku tau tauhi ha ngaahi lekooti ke tokoni mai ke tau manatú‘i, pea kuo tauhi ha lekooti ‘o e fakalalaka ‘a e Siasí talu mei he taimi ‘o ‘Oliva Kautelé ‘o a‘u mai ki he ‘ahó ni. ‘Oku fakamanatu mai ‘e he lekooti fakahisitōlia fakaofó ni kiate kitautolu kuo toe fakaava ‘e he ‘Otuá ‘a e ngaahi langí ‘o fakahā mai ‘a e ngaahi mo‘oni ‘a ia ‘oku nau ui hotau to‘u tangatá ki he ngāué. . . .

. . . ‘Oku malava ‘e he manatú ke tau ‘ilo ai ‘a e to‘ukupu ‘o e ‘Otuá ‘i hotau kuohilí, ‘o hangē pē ko hono fakapapau‘i mai kiate kitautolu ‘e he kikité mo e tuí ‘a e to‘ukupu ‘o e ‘Otuá ‘i hotau kaha‘ú. . . . .

. . . ‘Oku tau fa‘a lea ‘aki ‘a e manatú‘i ‘etau ngaahi fuakava toputapú mo e ngaahi fekau ‘a e ‘Otuá pea mo manatu mo fakahoko e ngaahi ouau fakahaofi ma‘a ‘etau ngaahi kui kuo pekiá. Ko e me‘a mahu‘inga tahá, ko ‘etau lea ‘aki e manatu ki hotau Fakamo‘uí ko Sīsū Kalaisí pea ‘ikai foki fai pē ‘i he taimi faingamālié, kae fai ma‘u pē, ‘o hangē ko ‘Ene kolé [vakai, 3 Nīfai 18:7, 11]. ‘Oku tau fakamo‘oni ma‘u

pē ke manatu kiate Ia 'i he'etau ma'u 'a e sākalamēnití. Pea kuo tala'ofa mai 'e 'iate kitautolu ma'u ai pē Hono Laumālié. Ko e me'a fakafiefiá, ko e Laumālie tatau pē 'eni na'e fekau'i mai 'e he'etau Tamai Hēvaní ke "ako'i 'a kimoutolu 'i he me'a kotoa pē mo fakamanatu'i 'a kitautolu" [Sione 14:26]. Ko ia ai, 'i he'etau mo'ui taau 'o ma'u 'a e sākalamēnití, 'oku faitāpuekina leva kitautolu 'e he Laumālié ke tau hū ki ha siakale fakafo 'o e manatú, 'o toutou

fakafoki ma'u pē 'etau manatú mo e mo'ui lí'oa kia Kalaisi mo 'Ene Fakaleleí.

'Oku ou tui ko e ha'u kia Kalaisi pea hoko 'o hao-haoa 'iate Iá, ko e tefito'i taumu'a ia 'o e manatu kotoa pē vakai, Molonai 10:32–33. Ko ia ai, 'oku ou lotua ke faitāpuekina kitautolu 'e he 'Otuá ke tau manatu ma'u pē, tautefito ki Hono 'Alo haohaoá, pea 'oua 'e mala'ia.

Lipooti 'o e Lakanga Fakataula'eikí mo e Houalotú

'Oku 'i lalo ha ngaahi fehu'i kuo fokotu'u atu ke tokoni ki he kau taki 'o e lakanga fakataula'eikí mo e ngaahi houalotú 'i he'enu tokoni ki he hisitōlia fakata'ú. ('Oku fakataumu'a 'a e sīpinga ko 'ení ko ha fakahinohino pē ka 'oku 'ikai fie ma'u ke fai pau ki ai.) 'E toe lelei ange e mahu'inga 'o e hisitōliá tupu mei he fakamatala fakaikiikí, kau ai e 'ū taá. **Faka'aonga'i ha ngaahi peesi kehe ki he talí 'o ka fie ma'u.**

Fakamatala'i 'a e ngaahi ngāue te ne tokoni'i e kāingalotú ke nau mo'ui 'aki e ongoongolelei 'o Sisū Kalaisí.

Fakamatala'i 'a e ngaahi ngāue fakafaifekau 'i ho uōtí pe koló.

Fakamatala'i 'a e ngaahi ngāue 'oku fai ke tokanga'i e masivá mo e faingata'a'ia ('oua 'e faka'aonga'i ha hingoa ta'e ma'u ha fakangofua).

Fakamatala'i e ngaahi ngāue 'oku fai ke tokoni'i e kāingalotú ke fekumi ki honau hisitōlia fakafāmilí mo fakahoko e ngaahi ouau fakatemipalé.

'I ho'o hoko ko e takí, fakamatala'i 'a e founga kuó ke ongo'i ai e ue'i 'a e 'Eikí mo e to'ukupu 'o e 'Otuá 'i hono tatakí ho'o ngaahi ngāué.

Tānaki atu ha fa'ahinga fakamatala pē 'okú ke ongo'i 'oku mahu'inga ke fakakau 'i he lipooti ko 'ení.

Ko Hono Lekooti 'o e Ngaahi A'usia Fakalaumālie Fakatāutaha mo Fakafāmilí

Kuo faka'ai'ai mai 'e Palesiteni Henelī B. 'Aealingi 'a e kāingalotu 'o e Siasí "ke mou kumi ha ngaahi founga ke mou 'ilo'i mo manatu'i ai e angalelei 'a e 'Otuá. Te ne fakatupulaki 'etau ngaahi fakamo'oni. . . . Ka 'e tāpuekina koe mo e kau mēmipa ho fāmilí 'i ha'o manatu'i 'a e me'a kuo fai 'e he 'Eiki'" ("Oiauē, Manatu, Manatu," *Liahona*, Nōv. 2007, 67).

Fokotu'utu'ú

'Ahó

Ko e fē taimi ne hoko ai e me'a ne ke a'usiá?
(Lekooti 'a e ta'u, fa'ahita'u, 'aho, taimi.)

Kakaí

Hiki e kakai ne nau kau 'i he me'a ne a'usia ko 'eni.

Feitu'ú

Na'e hoko nai 'i fé? (Hiki e feitu'u ne hoko ai e me'a ni.)

Ngaahi tūkungá

Ko e hā e me'a na'á ke fai he taimi ko iá? (Hiki e ngaahi fakamatala fakahisitōliá mo fakatāutahá.)

Potó

Ko e hā e me'a ne ke ako mei he me'a ko 'eni ne hokó (sētesi 'e taha)?

2. Fakamatala'í

Taimi ní, hiki e talanoá kakato 'o ngāue 'aki e ngaahi me'a ne lekooti 'i he fokotu'utu'ú. ('Oku fakatau-mu'a 'a e sīpingá ni ko ha fakahinohino pē ka 'oku 'ikai fie ma'u ke fai pau ki ai. Faka'aonga'i ha ngaahi peesi kehe ki he talí 'o ka fie ma'u.)

3. Fakamo'oni hingoa

Fakamo'oni hingoa 'i he me'a 'okú ke fakahuú ke fakapapau'i ko ho'o talanoa pea 'oku mo'oni.

Fakangofua ke Faka'aonga'i ha 'Ū Taá

Ki he ngaahi tā pe nāunau kotoa pē ki he ongó mo e vitioó (audiovisuals) 'oku fakahū atu ke fakakau 'i ha hisitōlia fakata'u, 'e fakafonu 'e he tokotaha 'oku 'a'ana 'a e 'ū taá pe nāunau ki he ongó mo e vitioó (audiovisuals) 'a e foomu ko 'enī pea 'oange ia ki he tokotaha kuo vahe ke ne fakatahataha 'i e hisitōlia.

Ngaahi Femahino'aki, Ngaahi Makatu'ungá, pea mo e Aleapau mo e Tokotaha 'Oku 'A'aná

Ko au, 'a e tokotaha ko ia 'oku fakamo'oni hingoa 'i laló, na'á ku fa'u pea 'oku 'a'aku (ko e "Tokotaha 'Oku 'A'aná") 'a e 'ū tā mo e nāunau ki he ongó mo e vitioó (audiovisuals) 'oku hā 'i he konga ko e "Lisi 'o e Ngaahi Tā 'Oku Fakahū Atú" 'i lalo 'i he (ko e 'Ū Taá").

'Oku ou foaki heni ki he Corporation of the President of The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints (Kautaha 'o e Palesiteni 'o e Siasi 'o Sīsū Kalaisi 'o e Kau Mā'oni'oni 'i he Ngaahi 'Aho Kimui Nī) mo hono ngaahi va'a fengāue'aki ('oku 'iloa ko e "COP"), ha laiseni mo ha fakangofua fakalāngilangi mo tau'atāina, fakaemāmani lahi, ta'efakangatangata, pea 'ikai ta'ofi mei ha va'a fekau'aki kehe 'o e Siasī, pea 'ikai lava ke fakangata, pea mo tu'uma'u, ke nau faka'aonga'i tau'atāina 'a e 'Ū Taá, kau ai 'a e totonu ke toe hiki hanau tatau, tufaki, nō atu, tuku atu, fakatāta'a 'i, faka'ali'ali, fakamafofa, fakafetu'utaki ki he kakaí, liliu, to'o hano kongá, 'ētita 'i, fulihi, fakafe'unga 'i mo e fie ma'ú, teuteu 'i ha ngaahi me'a mei ai, pea mo hano toe fa'ahinga faka'aonga'i pē 'o e 'Ū Taá, 'o tatau ai pē pe ko hano faka'aonga'i fakakātoa pe fakakonga, 'i ha fa'ahinga mītia pe 'i he mītia hono kotoa, 'o 'ikai fakatangata hono lahí, pea 'i ha fa'ahinga founa pē mo e ngaahi founa kotoa pē 'oku 'iloa he taimí ni pe fa'ufa'u 'amuiange, fakataha mo e totonu ke toe laiseni tau'atāina atu ia ki ha ni'ihī kehe ke nau fakahoko ha ni'ihī pe ko hono kotoa 'o e ngaahi me'a ne lau ki ai 'i mu'á.

'Oku ou tukuange heni, 'i hono fakangofua kakato 'e he laó, ke ta'engata pea ki he 'univēsi kotoa, ha ni'ihī pea mo hono kotoa 'o e me'a 'oku ui ko e "ngaahi totonu 'a e tokotaha fa'ú," 'i he taimí ni pe kamata mei heni 'o fai atu, fekau'aki mo e 'Ū Taá pea mo hono kongá takitaha mo kotoa 'a ia 'oku lolotonga faka'aonga'i he taimí ni pe 'amuiange, 'i he mītia, pea/pe 'i ha ngaahi founa. 'I he me'á ni, 'oku ou fakahā peá u loto fiemālie ke 'oua na'á ku ma'u ha totongi pe fakahaa 'i ha'aku kaunga ki ai, 'i hono faka'aonga'i 'o e Ngaahi Taá 'e he COP.

'Oku ou fakafongá 'i mo fakapapau 'i atu ko e 'Ū Taá ko e ngāue totonu pē ia 'a'aku pea na'e 'ikai hiki tatau kinautolu mei ha toe feitu'u kehe pea 'oku ou ma'u 'a e totonu kakato mo ta'efakangatangata ke foaki 'a e fakangofua ko 'enī ke faka'aonga'i 'a e 'Ū Taá. Ki he lelei taha 'o 'eku 'iló mo 'eku tuí, he 'ikai hanga 'e he COP 'i hono fakangofua ko 'enī, 'o faka'aonga'i e 'Ū Taá 'i ha founa 'e maumau 'i ai 'a e totonu ki he ma'u mafai pulusí pe ngaahi totonu kehe 'a ha tokotaha kehe pe va'a fengāue'aki.

'Oku ou fakapapau 'i mo fakafongá 'i atu kuó u lau 'a e Fakangofua ko 'eni ke Faka'aonga'i 'a e 'Ū Taá pea 'i he'eku fakamo'oni hingoa 'i laló kuó u foaki atu ai e fakangofua kuo fakahā heni.

Hingoa 'o e Tokotaha 'Oku 'A'aná (kātaki 'o tohi fakamata'itohi)	Tu'asilá
Fakamo'oni hingoa	
'Ahó	

Fakangofua 'a e Mātu'a Kapau ko ha tokotaha kei ta'u si'i 'a e Tokotaha 'Oku 'A'ana 'a e 'Ū Taá, kuo pau ke fakakakato e ngaahi me'a ko 'enī 'e he mātu'a pe tauhi fakalao 'o e Tokotaha 'Oku 'A'aná.

Ko au, 'a e tokotaha 'oku fakamo'oni hingoa 'i laló, 'oku ou fakapapau 'i mo fakafongá 'i atu heni ko e mātu'a pe tauhi fakalao au 'o e fānau ta'u si'i 'oku hā 'i 'olunga ko e Tokotaha 'Oku 'A'aná, pea 'oku ou ma'u 'a e mafai kakato ke fakahoko 'a e Fakangofua ko 'eni ke Faka'aonga'i e 'Ū Taá, ke fakafongá 'i e Tokotaha 'Oku 'A'aná, pea 'i he'eku fakamo'oni hingoa 'i laló, kuó u foaki ai 'a e fakangofua ko 'enī 'o fakafongá e Tokotaha 'Oku 'A'aná.

Hingoa 'o e mātu'á pe tauhi (kātaki 'o tohi fakamata'itohi)	Tu'asilá
Fakamo'oni hingoa	
'Ahó	

Lisi 'o e 'Ū Tā 'Oku Fakahū Atú Hoko atu 'i he peesi 2. Kapau 'e fie ma'u ha feitu'u lahi ange ke tohi ai, faka'aonga'i ha foomu mavahe kuó ke 'osi fakamo'oni hingoa ai.

Ko ha lisi 'eni 'o e 'ū tā mo e nāunau ki he ongó mo e vitioó na'á ku fa'u mo fakahū atú.

Ki'i fakamatala nounou	'Ahó	Feitu'ú	Hingoa 'o kinautolu 'oku hā 'i he taá pe me'a na'e fa'ú

Neongo 'oku 'ikai ko ha mēmipa au 'o e Siasi 'o Sīsū Kalaisi 'o e Kau Mā'oni'oni 'i he Ngaahi 'Aho Kimui Nī ("ko e Siasí"), ka 'oku ou fakamafai'i 'a e Siasí mo hono ngaahi kupu fekau'akí, ke nau tĕnaki, fai ha ngāue ki ai, faka'aonga'i, mo 'ave ki he ngaahi fonua kehé mo e/pe ngaahi kupu fakalaó, 'a hoku fakamatala fakafo'ituitui/fakatāutahá mo e/pe la'i taá 'o hangē ko hono faka'aonga'i ki hono fa'u ha hisitōlia fakalotofonua 'o e Siasí ("Hisitōliá"). 'Oku mahino kiate au 'e faka'aonga'i pē hoku fakamatala fakatāutahá 'o fakatatau mo e Fakamatala 'a e Siasí Ki Hono Malu'i 'o e Fakamatala Fakatāutahá, 'a ia kuó u 'osi ma'u ha faingamālie ke vakai ki aí.

'Oku ou fakamafai'i foki 'a e Siasí mo hono ngaahi kupu fekau'akí, ke nau faka'ali'ali pe 'atā ke ma'u e fa'ahinga fakamatala fakatāutaha ko iá mo e/pe la'i taá ko e kongá 'o e ngaahi ngāue 'a e Siasí ke pulusi pe fakafaingamālie'i 'a e Hisitōliá 'i ha fa'ahinga founa kuo fili 'e he Siasí mo hono ngaahi kupu fekau'akí.

Hingoa 'o e tokotaha 'okú ne fakahū e fakamatalá (kĕtaki 'o tohi fakamata'itohi)	Fakamo'oni hingoá	'Ahó

'E faka'aonga'i fakataha 'a e fakamatala 'oku malu'i ko 'enī mo e Foomu Fakangofua 'o e Hisitōlia Fakata'ú.

Ko e Siasí 'o Sīsū Kalaisi 'o e Kau Mā'oni'oni 'i he Ngaahi 'Aho Kimui Nī 'a ia ko hono tu'asilá ko e 50 East North Temple Street, Salt Lake City, Utah 84150, mo hono ngaahi va'a fekau'akí, (kuo fakatahataha 'i 'o ui ko e "Siasí") kuo nau fa'u e Fakamatala 'Oku Malu'i ko 'enī* ke fakahā ai ki he fakafo'ituituí 'a e ngaahi 'ekitiviti 'a e Siasí 'o fekau'aki mo hono tñaki, fakalelei'i, faka'aonga'i, mo e fe'ave'aki (kuo fakatahataha 'i 'o ui ko e "ngāue") 'o e fakamatala fakatāutahá.

1. 'Oku ngāue 'a e Siasí ki he fakamatala pelepelengesi fakalūkufua mo fakatāutaha 'oku fekau'aki mo e kāingalotu 'o e Siasí. 'Oku angamaheni 'aki hono tñaki fakahangatonu pē e fakamatala fakatāutahá mei he mēmipa 'o e Siasí (pe ko 'ene mātu'á, kapau 'oku te'eki ta'u fakalao). 'E ala tñaki foki ha fakamatala fakatāutaha mei he kau taki lotú pe ngaahi ma'u'anga tokoni kuo fakangofua.
2. 'Oku faka'aonga'i 'a e fakamatala fakatāutahá ke: (a) fa'u mo tauhi 'aki e lekooti mēmipasipi 'i he Siasí, foakí, me'a fakahisitōliá, pea mo e ngaahi lekooti fakatohihohokó; (e) vakai'i pe 'oku taau ke kau he ngaahi ouau fakatemipalé mo e ngaahi ouau kehé, ngāue fakafai'ekau, mo e ngaahi lakanga ngāue 'ofá mo e tu'unga fakatakí; pea (f) mo tatakí 'aki e polokalama ako fakalotu 'a e Siasí.
3. 'Oku 'ikai ke totongi hono 'omi e fakamatala fakatāutahá. 'I he taimi 'oku 'omi ai ha fakamatala fakatāutaha kau ki ha ta'ha kehe, 'e ma'u mai 'e he mēmipa 'o e Siasí 'a e fakangofua 'a e tokotaha kehe ko iá pea faka'atā ke lava e tokotahá 'o ma'u 'a e Fakamatala Malu'i Fakatāutaha ko 'enī. 'Oku 'ikai kaunga e fie ma'u ko 'enī ki he taimi 'oku 'omi ai 'e he mātu'á ki he Siasí 'a e fakamatala fakatāutaha 'enau fānau 'oku te'eki ta'u fakalao.
4. Ke malu'i 'a e tu'unga 'ikai fakahāhāholo 'o e ngāue 'oku fai ki he fakamatala fakatāutahá, 'oku faka'aonga'i ai 'e he

Siasí ha ngaahi founa fakatekinikale mo ha fokotu'utu'u 'oku taau mo e pelepelengesi 'o e fakamatalá. Ko e hū ko ia ki he fakamatala fakatāutaha 'oku 'ikai fakahāhāholo mo pelepelengesi 'oku fakangatangata pē ia ki he kau 'ōfisa mo e kau ngāue 'a e Siasí kuo fakamafai'i. Ka fakangofua 'e he lao fakalotofonua, 'e ala tufaki ki he kāingalotu 'o e Siasí 'i he uooti/kolo pe siteiki/vahefonua tatau pē ha fakamatala fakatāutaha fakalūkufua tukupau (hingoá, tu'asilá, fika telefoní, mo e tu'asila 'i-meilí).

5. 'E ala 'ave 'a e fakamatala fakatāutahá ki ha ngaahi kupu fekau'aki 'o e Siasí 'i he fonuá ni mo e ngaahi fonua kehé 'a ē 'oku si'isi'i ange ai e fie ma'u ki he malu'i fakalao 'o e fakamatalá.
6. Makatu'unga 'i ha tohi kole pea kapau 'oku fie ma'u 'e he lao fakalotofonua, 'e ala fakangofua e tokotaha fakafo'ituituí ke hū ki he 'ene fakamatala fakatāutahá ke ne fakamahino 'i 'oku totonu ke fakatonotonu pe toe fakafo'ou, pe fakafepaki'i e ngāue 'oku fai ki he 'ene fakamatala fakatāutahá. 'Oku lava 'e he kau kalake fakauōtí pe fakakoló 'o 'oange ha fakamatala fakatāutaha fakalūkufua ki he kāingalotú pea te nau lava ke fakahā ki he kāingalotú 'a e feitu'u ke 'ave ki ai 'enau ngaahi tohi kole ke nau hū ki he fakamatala fakatāutaha kehé.
7. 'Oku tauhi 'e he Siasí 'a e fakamatala fakatāutahá pē 'o fakatau ki he taimi 'oku fie ma'u ai ki he ngaahi taumu'a 'oku fakahā atu 'i he fakamatalá ni. 'Oku 'i ai ha ngaahi fakamatala 'e ni'ihī 'oku tauhi ta'e fakangatangata ko e kongā ia 'o e ngaahi lekooti tohi hohoko tu'uloá, mēmipasipi, me'a fakahisitōliá, mo e ngaahi lekooti kehé.

Ka ai ha ngaahi faka'eke'eke fekau'aki mo e Fakamatala 'Oku 'ikai Fakahāhāholo ni pe ko hono malu'i 'o e fakamatala fakatāutaha 'oku ngāue ki ai 'a e Siasí, 'oku totonu ke 'i-meilí'i ia ki he DataPrivacyOfficer@ldschurch.org.

Sīpingá—'Oua 'e Faka'ali'ali

SIASI 'O
SĪSŪ KALAI SI
'O E KAU MĀ'ONĪ'ONĪ
'I HE NGAHI 'AHO
KIMUI NĪ

